

Гринчак Оксана Миколаївна,

здобувач ступеня вищої освіти бакалавра
ННІЗДН Національної академії
внутрішніх справ

Науковий керівник: доцент кафедри
кримінального права Національної
академії внутрішніх справ, кандидат
юридичних наук, доцент *Мостепанюк*
Людмила Олександрівна

КРИМІНАЛІЗАЦІЯ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА В УКРАЇНІ

Анотація. Досліджуються питання щодо підстав та чинників криміналізації домашнього насильства в Україні. Характеризуються види домашнього насильства. Акцентується увага на необхідності удосконалення ст. 126 КК України.

Ключові слова: домашнє насильство, фізичне насильство, психологічне насильство, економічне насильство.

Summary. Questions about the causes and factors of criminalization of domestic violence in Ukraine are explored. Types of domestic violence are characterized. Attention is drawn to the need to improve Art. 126 of the Criminal Code of Ukraine.

Key words: domestic violence, physical violence, psychological violence, economic violence.

До прийняття 6 грудня 2017 року Закону України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України з метою реалізації положень Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами» законодавство України не містило спеціальних норм, що передбачали б кримінальну відповідальність за вчинення насильства в сім'ї. Домашнє насильство перебувало за межами регулювання кримінального права і вчинення його між особами, які перебувають у сімейних чи близьких стосунках не вважалося ні кваліфікуючою ознакою злочину, ні обставиною, що обтяжує покарання.

Для з'ясування доцільності введення та існування тієї чи іншої кримінально-правової норми наукою кримінального права пропонуються різні критерії. Одним із дослідників даного питання є В. І. Борисов, який до таких критеріїв відніс різні за значимістю соціальні, економічні, політичні, психологічні чинники. Йдеться про те, що обумовленість кримінальної відповідальності за домашнє насильство ґрунтується на порівняльно-правових, кримінологічних та нормативно-правових факторах. [4, с. 104]

Порівняльно-правовий чинник доцільності введення кримінальної норми щодо відповідальності за домашнє насильство у положення Кримінального кодексу України (далі – КК) стосується міжнародних зобов'язань України у сфері протидії домашньому насильству.

В основі *кримінологічного критерію* обумовленості кримінальної відповідальності за домашнє насильство перебуває суспільна небезпечність та поширеність досліджуваних діянь.

Відповідно до *нормативно-правового критерію* криміналізація нових норм повинна відбуватися з урахуванням чинних положень кримінального законодавства України, тобто повинно бути системно узгодженим та не суперечливим.

6 грудня 2017 року Верховною Радою України було прийнято Закон України «Про внесення змін до Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України з метою реалізації положень Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами». Істотною новелою чинного КК стала стаття 126-1 «Домашнє насильство».

Під домашнім насильством у статті 126-1 КК розуміється умисне систематичне вчинення фізичного, психологічного або економічного насильства щодо теперішнього чи колишнього подружжя або іншої особи, з якою винний перебуває (перебував) у сімейних чи близьких відносинах, що призводить до фізичних або психологічних страждань, розладів здоров'я, втрати працездатності, емоційної залежності або погіршення якості життя потерпілої особи. За вчинення домашнього насильства щодо подружжя чи іншої особи, з якою винний перебував у сімейних чи близьких до них стосунках, покарання призначається суворіше, на відміну від ситуацій, коли потерпілою була б випадкова людина.

Не дивлячись на те, що стаття 126-1 КК вказує на три альтернативні форми насильства: фізичне, психологічне, економічне, кримінальне законодавство не містить конкретного їх визначення. Окрім того, сексуальне насильство взагалі виходить за межі цих форм і, за наявності підстав, кваліфікується за статтями 149, 152–156, 301, 302, 303 КК. [1, с. 150].

Введення в кримінально-правовий обіг нових термінів є доцільним, якщо їх значення є зрозумілими для всіх і не породжують ніяких сумнівів у певному контексті. Відсутність чітко визначеної термінологічної лексики у нашому випадку, може призвести до негативної правозастосовчої практики.

Суспільно небезпечні наслідки домашнього насильства описуються у статті 126-1 КК шляхом використання оціночних понять. Домашнім насильством є вчинення одного з вищезазначених форм

діянь за умови, якщо воно призводить до фізичних або психологічних страждань, розладів здоров'я, втрати працездатності, емоційної залежності або погіршення якості життя потерпілої особи [5]. Потрібно брати до уваги, що поняття якості життя охоплює показники, які стосуються як фізичного, психологічного, так і матеріального благополуччя людини. Не заперечуючи надзвичайну важливість матеріального благополуччя для людини, погіршення матеріального стану не завжди може визнаватися наслідком домашнього насильства. Погіршення якості життя повинно мати комплексний характер для його оцінки, як наслідку домашнього насильства. Погіршення якості життя можна визнавати наслідком насильства тоді, коли воно полягатиме в завданні шкоди здоров'ю (в тому числі психічному) [3, с. 192]. Дані категорії є настільки невизначеними і широкими за змістом, що охоплюють і ситуації, які не можуть і не повинні бути предметом кримінально-правового регулювання.

Не має значення для кваліфікації злочину за ст. 126-1 КК місце проживання винного: чи проживає правопорушник у момент вчинення діяння або раніше у тому самому місці, що й потерпілий, оскільки нерідко насильство триває після розриву сімейних чи інших стосунків.

Зважаючи на прийняті зміни до КК вони не є досконалими і завершеними. Потребують кримінально-правового дослідження та конкретизації окремі положення і терміни, що містить ст. 126-1 КК («психологічне насильство», «економічне насильство», «емоційна залежність», «погіршення якості життя потерпілої особи»). Адже закон про кримінальну відповідальність має бути чітким, доступним, зручним для застосування.

Список використаних джерел

1. Запорожець А. А. Криміналізація домашнього насильства – новела кримінального законодавства України. *Вісник кримінального судочинства*. 2018. Вип. 1. С. 148–154.
2. Яїцька Д. І. Криміналізація домашнього насильства в Україні. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2018. Вип. 2. С. 204–208.
3. Довгань-Бочкова Н. О. Домашнє насильство: Аналіз об'єктивної сторони складу злочину. *Вісник Львівського Університету. Серія юридична*. 2018. Вип. 66. С. 187–197.
4. Чайка В. В. Соціальна обумовленість криміналізації насильства в родині. *Молодий вчений*. 2018. Вип. 4. С. 104–106.
5. Штефан Е. Про емоціональную зависимость. URL: <https://gestaltclub.com/articles/psihoterapia/7891-pro-emocionalnuu-zavisimost>.